

Sygn. akt III PZ 10/18

## POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa A. B.

przeciwko U. Sp. z o.o. z siedzibą w B.

o ustalenie i sprostowanie treści protokołu ustalającego okoliczności i przyczyny wypadku przy pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 14 listopada 2018 r.,

zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W.

z dnia 12 czerwca 2018 r., sygn. akt VIII Pa (...),

**oddala zażalenie.**

## UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 czerwca 2018 r. Sąd Okręgowy w W. odrzucił skargę kasacyjną pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 14 grudnia 2017 r., zapadłego w sprawie z powództwa A. B. przeciwko U. Sp. z o.o. z siedzibą w B. o ustalenie i sprostowanie treści protokołu ustalającego okoliczności i przyczyny wypadku przy pracy.

W uzasadnieniu postanowienia wskazano, że wyrokiem z dnia 14 grudnia 2017 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 14 września 2017 r. i zasądził od pozwanej na rzecz powoda 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu

odwoławczym. Pozwana w dniu 15 grudnia 2018 r. (data stempla pocztowego) złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji oraz doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem. W dniu 8 lutego 2018 r. pozwana odebrała odpis wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 14 grudnia 2017 r. wraz z uzasadnieniem, a następnie w dniu 6 kwietnia 2018 r. złożyła skargę kasacyjną od tego wyroku.

Analizując dopuszczalność skargi kasacyjnej strony pozwanej w kontekście regulacji art. 398<sup>2</sup> § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy podniósł, że o majątkowym bądź niemajątkowym charakterze prawa, którego dotyczy roszczenie, decyduje majątkowy bądź niemajątkowy charakter dobra, którego naruszenia powód upatruje i którego ochrony się domaga. Wobec tego należy uznać, że prawami majątkowymi są wszelkie prawa wywodzące się bezpośrednio ze stosunków prawnych obejmujących ekonomiczne interesy stron. Niemajątkowe są natomiast prawa służące ochronie dóbr osobistych oraz stosunków rodzinnych pomiędzy małżonkami, krewnymi, powinowatymi. W świetle poglądów judykatury, do kategorii spraw o prawa majątkowe należą spory o sprostowanie protokołu powypadkowego oraz ustalenie, że dane zdarzenie jest wypadkiem przy pracy. W sprawach o ustalenie (art. 189 k.p.c.) roszczenie procesowe zmierza bowiem bezpośrednio do realizacji prawa lub uprawienia mającego wpływ na stosunku majątkowe stron (powoda), tj. do uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego z tytułu wypadku przy pracy, a także ewentualnie świadczeń przysługujących od pracodawcy.

Spór pomiędzy stronami w rozpoznawanej sprawie dotyczył zatem roszczenia o charakterze majątkowym. Obowiązkiem powoda było oznaczenie wartości przedmiotu sporu, co też uczynił składając pozew w niniejszej sprawie. Wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego została określona przez stronę pozwaną na kwotę 7.800,00 złotych, co oznacza niedopuszczalność skargi.

Pozwana zaskarżyła powyższe postanowienie w całości zażaleniem. Zaskarżonemu postanowieniu zarzuciła naruszenie: 1/ art. 189 k.p.c., przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że sprawa o sprostowanie protokołu wypadkowego oraz ustalenie wypadku przy pracy jest sprawą o charakterze majątkowym, co doprowadziło do uznania, iż skarga kasacyjna jest

niedopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu sporu poniżej 10.000 zł; 2/ art. 398<sup>6</sup> § 2 k.p.c. w związku z 398<sup>2</sup> § 1 k.p.c., tj. naruszenie prawa procesowego, przez błędne przyjęcie, że przedmiotowa sprawa ma charakter majątkowy, w związku z czym skarga kasacyjna jest niedopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu sporu poniżej 10.000 zł. Pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia lub o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy, przez dopuszczenie skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie od powoda na rzecz skarżącej kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu zażalenia pozwana nie zgodziła się z poglądem wyrażonym przez Sąd Okręgowy, że każda sprawa o sprostowanie protokołu wypadkowego i ustalenie wypadku przy pracy jest sprawą o charakterze majątkowym. Nie można bowiem generalnie przesądzać, że każda taka sprawa dotyczy praw majątkowych, bez badania konkretnych okoliczności sprawy. W sprawie przedmiotem ochrony, jakiej domagał się powód, z pewnością nie były wyłącznie (jeżeli w ogóle) prawa majątkowe, lecz jego dobra osobiste. Stąd też po odpowiednim zbadaniu okoliczności Sąd powinien uznać, że skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na co najmniej mieszany charakter sprawy. Sąd Okręgowy natomiast ograniczył się jedynie do przytoczenia stanowiska orzecznictwa, które w realiach niniejszej sprawy nie znajduje zastosowania, pomijając całkowicie ochronę dóbr osobistych osób biorących udział w zdarzeniu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Analizę prawidłowości zaskarżonego postanowienia wpada rozpocząć od przytoczenia treści art. 398<sup>2</sup> § 1 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia

skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem.

Sprawa o ustalenie (na podstawie art. 189 k.p.c.), że określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy, nie została normatywnie wyłączona spośród spraw, w których ze względu na przedmiot sporu przysługuje (jest dopuszczalna) skarga kasacyjna (takie wyłączenie ma miejsce w przypadku spraw wymienionych enumeratywnie w art. 398<sup>2</sup> § 2 k.p.c.), a zatem ocena dopuszczalności skargi w takiej sprawie zależy od przesądzenia, czy jest to sprawa o prawa majątkowe (wtedy znaczenie ma wartość przedmiotu zaskarżenia - w sprawie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie niższa niż dziesięć tysięcy złotych), czy też sprawa o prawa niemajątkowe, jak twierdzi pełnomocnik strony pozwanej (wtedy nie można ustalić i oznaczyć wartości przedmiotu zaskarżenia, a skarga jest co do zasady dopuszczalna).

Odnosząc się do tak postawionego problemu należy podkreślić, że roszczenie majątkowe nie musi mieć charakteru pieniężnego. Żądanie - a tym samym sprawa, w której to żądanie jest rozpoznawane - ma charakter majątkowy wówczas, gdy zmierza do realizacji prawa lub uprawnienia mającego bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe stron, przy czym takimi sprawami mogą być zarówno sprawy o świadczenie, jak i o ustalenie oraz o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2001 r., IV CZ 108/01, LexPolonica nr 355374; por. też postanowienia z dnia 28 lutego 2001 r., I CZ 152/00, LexPolonica nr 1543382; z dnia 28 listopada 2001 r., II UZ 81/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 450; z dnia 3 grudnia 2001 r., I PZ 95/01, OSNP 2003 nr 23, poz. 572 oraz z dnia 23 lutego 2004 r., I PZ 132/03, OSNP 2004 nr 24, poz. 423). O majątkowym charakterze roszczenia decyduje ściśle powiązanie zasadniczego przedmiotu rozstrzygnięcia z mieniem lub - inaczej ujmując - bezpośredni wpływ rozstrzygnięcia na stan mienia powoda oraz bezpieczeństwo mienia (uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2002 r., IV CZ 29/02, OSP 2003 nr 4, poz. 52, z glosą W.J. Katnera). Stąd też, jeśli oczekiwania powoda co do rozstrzygnięcia sądu skierowane są bezpośrednio na zaspokojenie interesu ekonomicznego, to sprawa dotyczy praw majątkowych, jeżeli zaś zamiarem

powoda jest ukształtowanie stosunków osobistych (np. pomiędzy członkami określonej wspólnoty prawnej), to roszczenie ma charakter niemajątkowy, bo nie zmierza do bezpośredniego skutku ekonomicznego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2002 r., I CZ 163/02, OSP 2004 nr 5, poz. 60, z glosą S. Sołtysińskiego). O majątkowym, bądź niemajątkowym charakterze prawa, którego dotyczy roszczenie, decyduje zatem majątkowy, bądź niemajątkowy charakter dobra, którego naruszenia powód upatruje i którego ochrony się domaga. Wobec tego należy uznać, że prawami majątkowymi są wszelkie prawa wywodzące się bezpośrednio ze stosunków obejmujących ekonomiczne interesy stron. Niemajątkowe są natomiast prawa służące ochronie dóbr osobistych oraz stosunków rodzinnych pomiędzy małżonkami, krewnymi, powinowatymi. Niekiedy do praw niemajątkowych zalicza się także tak zwane prawa organizacyjne wynikające z przynależności do korporacji o charakterze gospodarczym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., V CSK 53/05, OSP 2007 nr 2, poz. 14, z glosą J. Kozińskiej; por. też orzeczenie z dnia 20 lipca 1955 r., II CR 2072/54, OSN 1956 nr 1, poz. 22 oraz postanowienia z dnia 27 lutego 2001 r., V CZ 4/01, OSNC 2001 nr 7-8, poz. 124 i z dnia 13 sierpnia 2002 r., IV CKN 329/01, LexPolonica nr 376755).

W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy konsekwentnie przyjmuje, że do kategorii spraw o prawa majątkowe należą sprawy o sprostowanie protokołu powypadkowego oraz o ustalenie, że dane zdarzenie jest wypadkiem przy pracy (postanowienia z dnia 27 marca 2003 r., II UZ 3/03, OSNP 2004 nr 7, poz. 130; Monitor Prawa Pracy 2004 nr 7, s. 19, z glosą A. Świątkowskiego; z dnia 14 maja 2009 r., I PZ 5/09, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 12; z dnia 9 lipca 2009 r., II PK 240/08, LEX nr 535829 i z dnia 5 sierpnia 2009 r., II PZ 6/09, LEX nr 558584; z dnia 19 stycznia 2017 r., I PZ 26/16, LEX nr 2238244). W tego rodzaju sprawach o ustalenie (art. 189 k.p.c.) roszczenie procesowe zmierza bowiem bezpośrednio do realizacji prawa lub uprawnienia mającego wpływ na stosunki majątkowe stron (powoda). Przede wszystkim chodzi w nich o możliwość uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego z tytułu wypadku przy pracy (jednorazowe odszkodowanie, renta z tytułu niezdolności do pracy, zasiłek chorobowy), a także ewentualnie o świadczenia przysługujące od pracodawcy (odszkodowanie za utratę

lub uszkodzenie w związku z wypadkiem przedmiotów osobistego użytku oraz przedmiotów niezbędnych do wykonywania pracy z art. 237<sup>1</sup> § 2 k.p., odszkodowawcze świadczenia uzupełniające z art. 444 i nast. k.c.), ewentualnie o zapobieżenie przedawnieniu roszczeń. Sąd Najwyższy przyjmuje, że powództwo o ustalenie, iż konkretne zdarzenie było wypadkiem przy pracy w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, jest dopuszczalne na podstawie art. 189 k.p.c. (uchwała z dnia 29 marca 2006 r., II PZP 14/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 228; Przegląd Sądowy 2008 nr 2, s. 91, z glosą Ł. Kozłowskiego; wyroki z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 510/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 366 oraz z dnia 5 czerwca 2007 r., I UK 8/07, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 228; poprzednio uchwała z dnia 11 maja 1994 r., I PZP 1/94, OSNAPiUS 1994 nr 6, poz. 97 oraz w postanowienie z dnia 15 lutego 1995 r., II PZP 1/95, OSNAPiUS 1995 nr 15, poz. 188). W uzasadnieniu wskazanej uchwały z dnia 29 marca 2006 r. (II PZP 14/05) Sąd Najwyższy wywiódł istnienie interesu prawnego (art. 189 k.p.c.) przede wszystkim z bezpośredniego oddziaływania wyroku w sprawie o ustalenie wypadku na interesy majątkowe powoda (możliwość dochodzenia świadczeń z ubezpieczenia społecznego i roszczeń odszkodowawczych). Sąd Najwyższy wskazał jednak też na pewien aspekt tego powództwa zmierzający do ochrony praw osobistych. W szczególności wywiódł, że wypadek przy pracy w swoim skutku narusza podstawowe dobro osobiste pracownika, jakim jest jego zdrowie (art. 11<sup>1</sup> k.p. w związku z art. 23 k.c.) i w tym również powództwo o ustalenie wypadku przy pracy ma uzasadnienie. Jest to jednak niewątpliwie jedynie dodatkowy (uboczny) przedmiot ochrony, występujący całkowicie wyjątkowo i tylko w przypadku, gdyby z naruszenia dobra osobistego miały być wyprowadzone roszczenia niemajątkowe (na przykład żądanie przeproszenia za wyrządzoną krzywdę). Podstawowym (głównym) i bezpośrednim przedmiotem ochrony, którego dotyczy powództwo o ustalenie wypadku przy pracy, jest bowiem interes ekonomiczny powoda, a więc jest to sprawa o prawo majątkowe.

Godzi się zauważyć, że o tym, jakiego rodzaju dobra stanowią przedmiot ochrony realizowanej w drodze powództwa o ustalenie wypadku przy pracy, decyduje strona powodowa. W rozpoznawanej sprawie powód uzasadniając w

pozwie istnienie interesu prawnego w wytoczeniu tej treści powództwa argumentował, że brak ustalenia wypadku przy pracy w protokole powypadkowy pozbawia go możliwości dochodzenia roszczeń z ubezpieczenia wypadkowego. Strona pozwana nie może zatem negować majątkowego charakteru dobra, którego naruszenia powód upatruje i którego ochrony się domaga.

Konkludując należy stwierdzić, że spór pomiędzy stronami - wbrew twierdzeniom pozwanej - dotyczy roszczenia o charakterze majątkowym.

Skoro sprawa o ustalenie wypadku przy pracy (ustalenie, że konkretne zdarzenie było wypadkiem przy pracy) jest sprawą o prawa majątkowe, to w takiej sprawie powód ma obowiązek oznaczyć wartość przedmiotu sporu (art. 126<sup>1</sup> § 1 k.p.c., art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.), zaś przewodniczący w sądzie pierwszej instancji powinien wyegzekwować od niego sprecyzowanie tej wartości pod rygorem zwrotu pozwu (art. 130 § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. i art. 126<sup>1</sup> § 1 k.p.c.). W sprawie z zakresu prawa pracy o prawa majątkowe uzupełnienie braku formalnego pozwu, polegającego na nieoznaczeniu wartości przedmiotu sporu, może być ewentualnie dokonane w toku czynności wyjaśniających (art. 467 i 468 k.p.c.).

Zgodnie z art. 126<sup>1</sup> § 1 k.p.c., w każdym piśmie należy podać wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna. W sprawie o ustalenie wypadku przy pracy (o ustalenie, że zdarzenie miało charakter wypadku przy pracy) od wartości przedmiotu sporu zależy właściwość rzeczowa sądu (albo rejonowego - art. 16, albo okręgowego - art. 17 pkt 4 k.p.c.), a także wysokość opłat sądowych (art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) i choćby z tych przyczyn ustalenie wartości przedmiotu sporu jest niezbędne. Podkreślenia wymaga, że oznaczenie wartości przedmiotu sporu należy do powoda (a nie do pozwanego), bo to wartość interesów majątkowych powoda domagającego się ochrony wyznacza wartość przedmiotu sporu. Dlatego art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga, aby powód w pozwie dokładnie określił żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczył wartość przedmiotu sporu, chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna.

Z kolei obowiązkiem strony wnoszącej apelację od wyroku sądu pierwszej instancji i skargę kasacyjną od wyroku sądu drugiej instancji jest określenie wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 368 §2 k.p.c. oraz art. 398<sup>4</sup> § 2 k.p.c.).

Problem zasad procedowania w przypadku pisma wniesionego w sprawie o prawa majątkowe, w której wartości przedmiotu sprawy nie da się ustalić w chwili jej wszczęcia, był szeroko omawiany w literaturze (por. W.M. Kister: Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 1991 r., I ACz 110/91, OSA 1992 nr 9, s. 45; M. Trzepiński: Wartość przedmiotu sprawy w postępowaniu cywilnym, Przegląd Sądowy 1998 nr 7-8, s. 142; M. Trzepiński: Sprawdzanie wartości przedmiotu sprawy w postępowaniu cywilnym, Przegląd Sądowy 1999 nr 4, s. 109; K. Gonera: Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - komentarz, Warszawa 2006, s. 123; M. Manowska: Nowa ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2006 nr 5, s. 40; A. Zieliński: Koszty sądowe w sprawach cywilnych, Warszawa 2007 - tezy do art. 15; A. Górski, L. Walentynowicz: Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Ustawa i orzekanie. Komentarz praktyczny, Warszawa 2008; A. Daczyński [w:] Koszty postępowań sądowych, pod red. J. Ignaczewskiego, Warszawa 2008 - Rozdział 3; P. Filipiak: Opłata tymczasowa w sprawach cywilnych, Monitor Prawniczy 2008 nr 7, s. 385). Najogólniej rzecz ujmując, w sprawie o ustalenie wypadku przy pracy z reguły jest możliwe (choćby w przybliżeniu, co jest wystarczające) ustalenie wartości przedmiotu sporu w odniesieniu do ewentualnego roszczenia o jednorazowe odszkodowanie, nawet bez orzeczenia lekarza orzecznika ZUS. Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1376), jednorazowe odszkodowanie przysługuje bowiem w wysokości 20% przeciętnego wynagrodzenia za każdy procent stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu. Stopień stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu według oceny procentowej w odniesieniu do poszczególnych uszkodzeń czynności organu, narządu lub układu oraz towarzyszących powikłań jest natomiast określony w załączniku do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad orzekania o stałym lub długotrwałym uszczerbku na zdrowiu,

trybu postępowania przy ustalaniu tego uszczerbku oraz postępowania o wypłatę jednorazowego odszkodowania (Dz.U. Nr 234, poz. 1974).

Strona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika jest zatem w stanie oznaczyć wartość przedmiotu sporu i zaskarżenia w sprawie o ustalenie wypadku przy pracy. Skoro w rozpoznawanej sprawie, kierując się wskazanymi wyżej zaleceniami judykatury, wartość przedmiotu sporu określono na 7.800 zł i taką samą kwotę (niższą niż wymieniona w art. 398<sup>2</sup> § 1 zdanie pierwsze k.p.c.) podano jako wartość zaskarżenia kasacyjnego, to skargę pozwanej należało uznać za niedopuszczalną i z tej przyczyny podlegała ona odrzuceniu przez Sąd drugiej instancji w ramach wstępnej kontroli tego środka zaskarżenia (art. 398<sup>6</sup> § 2 k.p.c.).

Wobec prawidłowości zaskarżonego postanowienia Sąd Najwyższy z mocy art. 398<sup>14</sup> k.p.c. w związku z art. 394<sup>1</sup> § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.